

חלק 1

יצירתיות היא תופעה מופשטת, שקשה להעניק לה הסבר יחיד, ויעידו על כך ההגדרות הרבות לתופעה; במשך שנים יוחסה היצירתיות כתכונה מסתורית שהייתה נחלתם של יחידים-סגולה והיא נתפסה כתכונה הנובעת מהשראה אלוהית (שי וגולדצויג, 1992).

וואלאס הציע ארבעה שלבים ליצירתיות: הכנה (Preparation), דגירה (Incubation), הארה (Illumination) ואישור (Verification). הכנה היא תהליך רכישות המיומנות והידע המאפשרים לאדם ליצור, דגירה היא תקופה של פעילות חשיבה תת-הכרתית המתרחשת תוך כדי עיסוקים אחרים, הארה היא אותו גילוי פתאומי ("אאוריקה!") של רעיון חדש או הבנה ואימות הוא שלב אישוש הגילוי (Wallas, 1926 in Chakravarty, 2010).

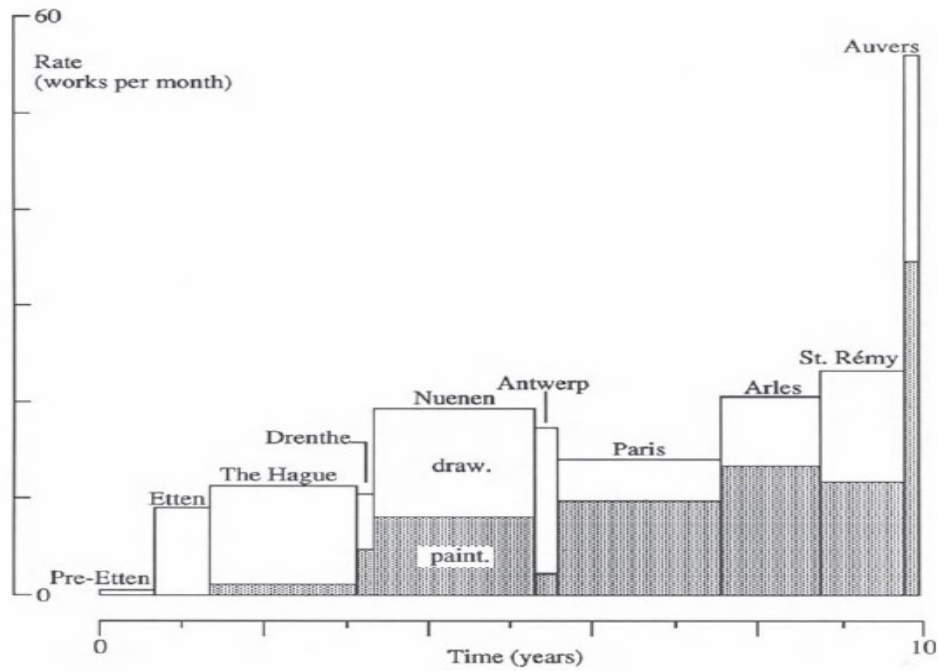
במאמר ניתן לזהות את השלבים הללו בחייו של ואן גוך מהרגע בו החליט להפוך לאמן ולהקדיש את עצמו לאמנותו: בשנת 1980, לאחר שעבר לבריסל, הוא החל להשקיע עצמו בלימודי אמנות אינטנסיביים, זאת מתוך הבנה כי על מנת ליצור מתוך "באופן שוטף ובקלות, חייב אדם לבלות זמן רב בהכנה..." (Brower, 2000, p. 180), וציין במכתביו לאחיו את החשיבות שבלימודי הבסיס של הטכניקות האמנותיות.

בראשית דרכו התנסה במגוון טכניקות, כגון ציורי פחם, צבעי מים, דיו ועט, וצבעי שמן, וכאשר סבר כי איננו טוב מספיק, שב להתאמן בציור ברישומי עיפרון, שכן הוא סבר כי הם מהווים את היסודות ההכרחיים לציור. לאחר תקופה ממושכת של "דגירה", בה לא עסק בציור בצבעי שמן, ל"הארת" טכניקת סחיטת השפופרת שלו (Brower, 2000), ההבנה שלפיה סחיטת שפופרת הצבע ישירות לקנבס פותחת בפניו אפשרויות ליצירת אפקט חדש בציור. ואן גוך ביצע נסיונות בטכניקה זו במשך תקופת-מה, מה שהיווה למעשה את שלב האישור שלו, בו התנסה בטכניקה שפיתח.

ואן גוך גילה תכונה שגאלטון (Galton) כינה "Zeal", אותה נכונות ולעבוד על בעיות גם אם הן קשות; האופן שבו מתוארת במאמר התעקשותו לפתח באופן הדרגתי וסדור, חזרה לשלבים מוקדמים יותר ואימונים אינסופיים על טכניקות על-מנת לשכלל אותן – כל אלו מייצגים את תכונה זו, המהווה חלק ממכלול התכונות הנדרשות ליצירתיות (שי וגולדצויג, 1999). ארנולד כותב כי מה אימון וניסיון נצבר מהווים חלק בלתי-נפרד מהמכניזם של היצירתיות, והם למעשה מעניקים לאדם היוצר גישה ישירה למקום בו מתרחש התהליך היצירתי – תת-המודע (Arnold, 1992).

זהו כישרון להמשיך ולהתמיד ללא לאות, תוך כדי ניסוי וטעייה, כדי לשפר מיומנות וטכניקה (פרינגל, 2013). התקדמותו שאיטית של ואן גוך הייתה מחושבת ומבוקרת, מורכבת מפרקי זמן שהקציב לעצמו על-מנת לשכלל את יכולותיו (Brower, 2000).

תיאור משך הזמן, אינטנסיביות ויצירה של ואן גוך בעשרה מיקומים שונים. כל עמודה מייצגת עיסוק ברישום (Draw) או בציור (Paint). טבלה זו ממחישה היטב את מחויבותו העמוקה והתמדתו של ואן גוך באמנותו (Arnold, 1992).

ואן גוך למעשה המתין עד שהתגבש במוחו מבנה מנטלי כולל לסגנון הייחודי שהוא גילה, ורק אז הוא עשה בו שימוש, כך שיצירתיות פירושה גם היכולת "לאפסן" את אותן תגליות אקראיות כדי לשלוף אותן כאשר תגיע השעה והוא יבשיל לכך, כך שלעתים אלמנטים מסגנונות מסוימים שלא נראו ביצירות שלו בתקופה מסוימת, נחשפו מספר שנים לאחר שהוא הזכיר אותם במכתביו. תכנון זה היווה חלק מתכנית מנטלית כוללת והדרגתית (Brewer, 2000).

ואן גוך התנסה במגוון סגנונות וצורות אמנות, ובחן את הקשר שבין ציור באמצעות צבעי שמן למדיות אחרות של אמנות: הוא לא חדל לחפש קישורים בלתי-שגרתיים בין חומרים לכלים (Brewer, 2000, p. 1982):

"ועכשיו בנוגע לציוריי. עשיתי חלק מהם עם דיו של מדפיסים, והשבוע עשיתי כמה ניסויים בערבוב הדיו הזה עם צבע לבן. גיליתי שניתן לערבב אותו בשתי דרכים – עם הצבע הלבן משפופרות צבעי השמן, וכנראה שאפילו טוב מזה, עם אבקת אבץ רגילה שניתן לקנות בכל בית מרקחת".

ואן גוך לא חדל מלחפש הקשרים חדשניים ודרכים חדשות לבסס סינתזה חדשה בין אלמנטים שונים, כפי שניתן לראות שכתב בהם תיאור מערכת קשרים מורכבת בין רעיונות שונים מעולמות שונים (Brewer, 2000). זהו אחד הביטויים המובהקים של יצירתיות: חיפוש חדשנות, חשיבה "מחוץ לקופסה" (Chakravarty, 2010).

תהליך שהיה חשוב מאוד לתהליך היצירתי של ואן גוך הוא של רוויזיה, בחינה מחדש: לעתים הוא שינה עבודה יחידה על-מנת לשפר את המבנה שלה, בפעמים אחרות הוא בחן מחדש רעיון מסוים באמצעות יצירת סדרה של עבודות, כמו בסדרת תמונות החמניות שלו: הוא החל מציור פרחים בודדים, אט אט צירוף אותם בזוגות ובשלשות ועשה את דרכו לעבר זר הפרחים המהווה את היצירה הידועה ביותר שלו. זוהי דוגמה מייצגת לבחירה של נושא, חזרה עליו שוב ושוב תוך